

Stalin i heltepositur i Sibirien at være et samtidigt foto, s. 282 bringes en fuldstændig fejlagtig karakteristik af en propagandaplakat for den første femårsplan (det hedder, at det er en protestplakat mod en sovjetisk skueproces), og flere gange bringes fotografier af grupper, hvori Trotskij siges at befinde sig (s. 214 og 224), hvad han dog ikke gør. Den ene gang er det Dzerzinskij (og Kamenev), den anden gang ses bl. a. Rykov, Kamenev, Krasin og Sokolnikov, som dog ikke identificeres i teksten til billedet.

Der er i den danske oversættelse spor af det amerikanske forlæg (Latvia for Letland, proletcult for Proletkult, Poutiatine for Putjatin, Bryusov for Brjusov, Champs de Mars for Marsmarken m. fl.). Der er også den evindelige tsarina i stedet for tsaritsa.

Der er dog en række fremragende illustrationer i bogen, ikke mindst forskellige samtidige fotos fra borgerkrigen. Og som illustrationssupplement til en seriøs og mere sammenhængende fremstilling vil den kunne gøre fyldest. Bogen ville have vundet ved at have haft et personregister.

Bent Jensen

Johnny Christensen, Thomas Petersen og Poul Terkelsen (red.): Sovjetunionen. Samfundsterminologisk opslagsbog. København, Munksgaard 1979. 191 s.

Formålet med dette værk – hvis titel kan minde om en spiritusprøve – angives i forordet således: 1) at give meningsfyldte og dækkende oversættelser af sovjetiske samfundsfaglige termini og 2) at give leksikalske oplysninger om det pågældende begrebs betydningsindhold, anvendelse m.m. Udgangspunktet for forklaringerne til de forskellige begreber har været, hvad forf. kalder »det sovjetiske samfunds ideologiske selvforståelse«, sådan som denne kommer til udtryk i sovjetiske opslagsbøger, aviser, tidsskrifter, lovmateriale m.m. Der gøres endvidere udtrykkeligt opmærksom på, at hensigten ikke »i første række« har været at stille sig kritisk til det sovjetiske begrebsapparat. Ikke fordi det anses for uvæsentligt eller unødvendigt, men fordi »det falder uden for bogens primære hensigt« (s. 8). Et andet udgangspunkt har været det nuværende sovjetiske samfund. Historisk betingede begreber er dog medtaget, hvis forf. har skønnet, at de stadig forekommer hyppigt i moderne sovjetiske tekster.

Det er i flere henseender et nyttigt værk, der indeholder en mængde kontante oplysninger om f. eks. administrative, arbejdsmarkeds- og forvaltningsforhold, det kommunistiske partis, statsapparatets og uddannelsessektorens opbygning m.m. Disse oplysninger i teksten støttes af de skematiske oversigter, der findes bag i bogen. Men man skal være klar over, at værkets sigte og selvvalgte afgrænsning har forskellige konsekvenser, der nedsætter dets værdi.

Det er især formål nr. 2, der er noget problematisk, og hvor der undertiden mangler konsekvens i de leksikalske oplysninger. Undertiden får man den officielle sovjetiske »selvforståelse«, d.v.s. propaganda, ren og ufortyndet, som når det f. eks. om »sovjetisk (socialistisk) patriotisme« hedder, at den kendetegnes ved dyb følelse af kærlighed og hengivenhed over for det socialistiske fædreland, opstået på baggrund af samfundets ideologiske enhed, sovjetborgernes fælles målsætning, venskabet mellem nationerne og tilnærmelsen mellem dem. Den er uforenelig med borgerlig nationalisme og kosmopolitisme etc. etc. I andre tilfælde er der tillige anført realkommentarer, der dog undertiden kan minde så stærkt om det sovjetiske mumbo-jumbo, at det er vanskeligt at se, hvor definitionen hører op og kommentaren tager fat (se f. eks. »fredelig sameksistens«, »Komintern« og »proletarisk internationalisme«). Under opslaget »forholdet mellem Kina og Sovjetunionen« får man kun realkommentar og oven i købet med hovedvægt på den kinesiske opfattelse af konflikten, mens man ellers ikke får modpartens opfattelse præsenteret.

Man leder forgæves efter begreber som »zionisme«, »trotskisme«, »judaisme«, »baptisme«, ja selv »atèisme« er ikke medtaget. I det hele taget er religiøse forhold meget stedmoderligt behandlet: ca. 25 spaltelinier ud af værkets ca. 13.000. Man kan heller ikke få definitioner eller kommentarer til »menneskerettigheder«, »dissident«, »GULag« eller »Glavlit«. Måske vil forf. indvende, at det skyldes den selvvalgte begrænsning til den officielle selvforståelse. Men dels er »Breznev-doktrinen« medtaget, selv om dette begreb naturligvis ikke hører med til selvforståelsen; dels omtales begrebet menneskerettigheder faktisk i bl. a. den sovjetiske presse, ganske vist altid nedsættende. Til gengæld kan man læse om »sodavand«, om »kvas« (syrlig drik) og andre ting, hvis medtagelse i værket ikke er umiddelbart indlysende.

Værket indeholder både et systematisk og et alfabetisk register, hvilket naturligvis forøger dets værdi som håndbog. Men til gengæld nedsættes værdien som sagt af, at man har ladet det officielle begrebsapparat sætte grænserne for det udsnit af det sovjetiske samfunds virkelighed, der belyses.

Bent Jensen

Graham Lyons (red.): Den store fædrelandskrig. Anden Verdenskrig således som den fremstilles i sovjetiske skolebøger. København, Chr. Erichsens Forlag 1979. 175 s. 68,50 kr.

Ifølge forlagets bagsidetekst og pressemeddelelse vil denne bog »føre til forståelse af, hvordan Historien skrives«; ifølge en professor i sammenlignende pædagogik, der har skrevet forord, er det sundt at præsentere »de modtagelige unge mennesker« for mere end ét syn på begivenhederne for herved at fremme den internationale forståelse; og redaktøren af bogen har villet modvirke den anti-russiske tendens i vestlig opfattelse af Sovjetunionens politik i forbindelse med II Verdenskrigs oprindelse, forløb og afslutning, ligeledes for at fremme den internationale forståelse.

Alt dette lyder udmærket: hvem vil ikke gerne forstå, hvordan Historien (oven i købet med stort H) skrives, og hvem vil ikke gerne bidrage til international forståelse? Desværre kan denne bog dog ikke bruges til nogen af delene. Der er ikke så meget som en antydning af, hvordan vilkårene for historieskrivning er i Sovjetunionen, og uden et minimumskendskab hertil vil den almindelige læser, som Graham Lyons skriver han har i tankerne, netop ikke kunne forstå, hvorfor historie skrives, som den gør i dette land. Hvad den internationale forståelse angår, kan det vel heller ikke være noget mål, at den skal fremmes ved hjælp af direkte historieforfalskning. I øvrigt vil den internationale forståelse blive af noget ensidig art, idet det naturligvis er helt utænkeligt, at sovjetiske skolebørn skulle få mulighed for at stifte bekendtskab med historiebøger, der afviger fra de partiautoriserede. Herved ville jo nemlig forfalskningerne blive blotlagt.

Lyons har fået oversat afsnit fra to sovjetiske skolebøger, der gennemgås i det sovjetiske gymnasiums afgangsklasser. I et tillæg behandles mere udførligt tre omdiskuterede emner: Stalin-Hitler pagten 1939, den sovjetisk-finske krig 1939-40 og Warszawaopstanden 1944. Derudover har han lavet, hvad han kalder resumeer af Den kolde krigs anti-sovjetiske holdning til disse begivenheder med det formål at vise den afgrund, der består mellem de to synspunkter. Da bogen henvender sig til nutidige skolesøgende, ville det vel have været mere relevant at lave et resumé af nutidig vestlig opfattelse (hvordan man så end bærer sig ad hermed) til sammenstilling med den sovjetiske skolebogsversion. Hvorfor har Lyons i øvrigt ikke bragt et autentisk uddrag fra en britisk skolebog i stedet for sit hjemmelavede resumé?

Den væsentligste anke er imidlertid, at resumeerne mangler helt fundamentale oplys-